

XAVIER MELLERY

(Laken 1845 - 1921)

Vrouwenprofiel

Tekening - gesigneerd - niet gedateerd

Koninklijke Bibliotheek van België - Brussel

Laat staan dat de hier ter beschouwing geboden tekening wegens haar verlokkelijke, op geen ogenblikkelijk treffend effekt berekende, uit diepe en stille contemplatie geboren schoonheid, als een kostbaar kunstbezit mag gelden, dan nog zou haar meerzijdige betekenis onvermoed blijven indien zij niet gewaardeerd werd in verband met de kunstenaar - Xavier Mellery - die haar schiep en met de tijd waarin zij ontstond.

Wat over het leven van Xavier Mellery zou te vertellen zijn, moet hier niet herhaald worden. Zijn geschiedenis ligt, trouwens, algeheel vervat in zijn kunstideaal. Hij werd geboren te Laken, nabij Brussel, op 9 april 1845 en overleed er op 4 februari 1921.

Hoewel hij veel gepresteerd heeft op het gebied van de decoratieve kunst, waarvan de allegorische symboliek bij de Italiaanse renaissance en de mythologische inslag bij de door Puvis de Chavanne beheerste strekking aanleunde, decoratieve kunst die zijn zin voor de plastische vormgeving tot in het sculpturale ontwikkelde en waarin de beweging hoofdzakelijk verwekt werd door inwendig ritme, toch zal hij, als schilder en tekenaar, vooral blijven gelden als een diep, in zichzelf gekeerd 'intimist', gehecht aan het in de nachtelijke schemer en in de droefstemmende stilte bewonderd object, tot de ziel waarvan hij wilde doordringen. Nu mag het wel zijn - zoals het werd voorgesteld - dat hij, om zijn visie op het licht als de geheimzinnige levenwekkende bron van b.v. een aanschouwd interieur, bij de autochtoon Vlaamse impressionisten mag gerekend worden, dan is het toch even merkwaardig als zonderling dat naarmate - en precies ten gevolge van de impressionistische beschouwing van de natuurwereld - het schilderij helderder wordt, het zijne, dat bij de aanvang van zijn loopbaan ook hel gekleurd was, geleidelijk grijs, donker en haast ondoordringbaar somber wordt. Hij streefde zodanig naar de grondige vertolking van de zieleroerselen, in hem opgewekt door het in afzondering aanschouwen van wat hem omringde, dat de kleur daarbij verstrooiend werkte, dat hij haar als iets profaans ging aanvoelen. Onder de talrijke overwegingen die hij heeft nagelaten, kan in dit verband wel de volgende bedenking aangehaald worden: 'Hij die de kleur en de vorm kan doen vergeten, ten koste van de emotie, zal het meest verheven doel bereikt hebben'. Alleen 'de ziel der

dingen' - 'l'âme des choses' - rubriek waaronder een ganse reeks zijner karakteristieke schilderijen gegroepeerd werden, greep hem aan en noopte hem tot de scheppingsdaad.

Dat alles in acht nemend, kan het geen verwondering baren, dat Xavier Mellery het innigste van zijn kunstideaal in zijn tekeningen heeft verzinnelijkt. Essentieel is tekenen toch vormen schrijven en eventueel modeleren, vormen die beantwoorden aan de verzuchting van de mens om steeds grondiger de verholten ziels- en gevoelsaffiniteiten die hem verbinden met de natuurwereld en haar objecten in beeld te brengen; vormen schrijven en eventueel modeleren die beantwoorden aan de drang van de kunstenaar om de geheime en gebeurlijk zelfs onbewuste beweegkrachten van zijn psychisch leven te openbaren, aan de dichterlijke opwekkingen van zijn innerlijk gemoedsleven, aan de fantastisch-droombeeldige visies opgewekt door zijn peilen naar het wonderbaarlijke van de oorsprong en de lotsbestemming van het levend heelal. Tekenen heeft Xavier Mellery zijn ganse loopbaan door gedaan om de vormvolmaakte weergave van een figuur in welke houding ook of van een object van welke aard en onder welke belichting ook, te bereiken. Niet alleen zijn talrijke, afzonderlijke 'bladen', maar ook zijn schetsboekjes leggen daarvan een aantrekkelijk getuigenis af. Was hij zodanig verbonden met de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid van een natuurverschijning dat hij ze in haar uitbeelding zo volkomen mogelijk wilde eerbiedigen, dan was dat voor hem toch de weg waarlangs hij de merveilleuze levensschoonheid ervan wilde openbaren. Hij was een denkend, een dichterlijk, een enigszins romantisch realist. Hij was één van die zeldzame artiesten die, zonder de plastische structuur ervan ontrouw te zijn, in de tekening van de uitgebeelde figuren en andere werkelijkheden, streefde naar de verheerlijking van hun inwendig 'zijn'. De werkelijkheid stemde hem tot vervoerd denken in de eenzame stilte, de stilte die hij bij voorkeur zocht in de nacht en die de geheimzinnige somberheid van zijn picturaal en grafisch werk helpt verklaren. Heeft hij zelf niet betoogd dat 'La pensée aime la nuit, son refuge' - 'Het denken houdt van de nacht, zijn toevlucht' ? En is het dan te verwonderen dat men met betrekking tot hem, geschreven heeft, dat de lamp zijn muze was ?

Wat Xavier Mellery - allegorisch, symbolisch, alleszins intiem beleefd - wilde visualiseren, kon hem nooit afleiden van de werkelijkheid die, voor hem, de grondslag van alle kunstschepping moest blijven. Het is ook naar deze opvatting dat hij het portret heeft behandeld. In een brief die hij aan Frédéric Speth, één der levensvrienden van Frans Franck, op 16 oktober 1918 schreef, laat hij zich daaromtrent als volgt uit 'La ressemblance d'un portrait est toujours en rapport direct avec les qualités d'art qu'on y voit. J'ai dans l'esprit le côté psychologique de mes modèles'.

Dat voert ons nu meer onmiddellijk naar de hier ter beschouwing geboden tekening. Als zodanig noodzaakt zij geen uitzonderlijke commentaar. Zij spreekt voor zichzelf wegens de eenheid van haar gesloten vormgeving, wegens haar door niets ge-

stoorde gevoeligheid voor ononderbroken genuanceerde modelering, wegens de rake zekerheid waarmee zij het scherp profiel van de betoverende verschijning vat. Zet de met de zwarte achtergrond geharmonieerde, sanguine-getinte uitbeelding van het vrouwenhoofd haar een treffende charme bij, dan boeit zij toch grondig door de vertolking van de dromerig schouwende belevenis die het inspirerend gelaat bezielt. Het oog blijft onzichtbaar, maar niet de blik die door iets innerlijks onbeweeglijk gemaakt wordt, die op iets dat onbegrensd blijft, op iets ontijdelijks gericht is. En wijl de artiest, bij de volgehouden bedoeling om dit vrouwenhoofd tot een kunstschepping om te toveren, door wie weet welke, enigszins onbewust opwelende herinneringen aan vroeger of in zijn omgeving bewonderde kunstgewrochten bewogen wordt, ontwaart hij in de levendig golvende haartooi van wat geleidelijk een verschijning is geworden, de slierende slangen die, onder meer, de lotsbestemming van Medusa, één der drie Gorgonen, verzinnebeelden.

Wie deze tekening geïnspireerd heeft, kon vooralsnog niet achterhaald worden. In louter artistiek opzicht, kan dat wellicht van bijkomstig belang blijven. Benevens haar verlokkelijke schoonheid op zichzelf beschouwd, is zij merkwaardig - deze tekening - wegens de inwendige, onvooropgestelde symboliek waartoe haar schepping heeft geleid.

Symbolisme - surrealisme, door een gecontempeerde realiteit geleidelijk opgewekt droombeeld, het kan alles zo in- en door elkander lopen dat men zich ervoor moet hoeden al te theoretisch te categoriseren.

Zonder de gegevens die daaromtrent nog ontbreken, zou het al te gewaagd zijn deze tekening enigszins nauwkeurig te willen dateren. Het blijkt evenwel onwaarschijnlijk dat zij vroeger dan omstreeks 1890 zou zijn ontstaan. De aard van haar door innerlijk aanschouwen opgewekt symbolisme, wijst haar een uitzonderlijke plaats in het oeuvre van Xavier Mellery aan. Zij getuigt van de maat waarin deze artiest ontvankelijk was voor de verschillende kunststrekkingen die zich rondom hem manifesteerden. Alleen door grondig te peilen naar de innerlijke - niet zelden onbewuste - drijfveren waardoor een diepbeschouwde schepping bezielt wordt, zou kunnen verklaard worden hoe deze tekening wellicht langs door de kunstenaar in zich opgenomen indrukken, ontstond. Hoe dit verschillende Medusa-uitbeeldingen, die van Fernand Khnopff b.v. - Mellery en Khnopff waren voor elkander lang geen onbekenden - zou in herinnering brengen, moet, hoe belangwekkend ook, in het midden gelaten, op het ogenblik dat haar schoonheid, op zich zelf genomen, wilde gewaardeerd worden, met inachtneming, evenwel, van wat zij, in haar tijdsverband gesteld, betekent.

Prof. Dr. Louis Lebeer,
Vast Secretaris Koninklijke Vlaamse Academie
voor Wetenschappen, Letteren en
Schone Kunsten van België.